

kteří uchovávají a opatrují to, co vytvořila měšťácká třída, a mezi umělci, kteří tvoří nové. Historický materialista musí dnes vědět, že nejde o vytvoření nového umění, jež je pojmem a zjevem třídním, ale o vytvoření beztřídních forem místo „umění“. A k tomu pracují oni umělci (abstraktivisté, elementaristé, konstruktivisté), kteří usilují o vytvoření sociálně účelných útvarů přísnou, čistě objektivní metodou. Spodním tónem všech uměleckých koncepcí, tvořených ze stanoviska komunistického, byl pocit potřeby revize funkce umění. Nuže, přebudování struktury umění je důsledkem podobné revize, a leží tedy na prodloužené linii teorií „proletářského umění“ a na lince k socialistické společnosti. Laboratorní, badací, experimentální činnost dnešních avantgard bude zužitkována jednou v socialistické společnosti pro vytvoření umění, jež splyne se životem. V Rusku již tento proces je namnoze v proudu. A tak aktuálnímu politickému dnešku zdánlivě vzdálené umění konstruktivistické není buržoazní, ale připravuje se jím vzdálená budoucnost nové beztřídní kultury. Komunista nemůže je zásadně odmítat. Musí relativizaci umění a vylíčenou perspektivu k jeho likvidaci vzít za svou.

K beztřídní kultuře

En avant!

Jednota nového kulturního názoru se rýsuje na obzoru. Připravujeme kulturu příští socialistické společnosti, nezapomínejme na naléhavé bojové úkoly dneška, neboť situace je na ostří.

(Fronta, duben 1927)

Skutečná fronta? Připusťme to na chvíli. Nuže, pak tedy fronta čeho? Redakce (František Halas, Vladimír Průša, Zdeněk Rossmann, Bedřich Václavěk) prohlašuje, že chce vést čáru, kudy asi dnes probíhá fronta výbojů, vývoje a tvorby. To je velmi mnohoznačné a kulaté. Zúžené nastínění toho, co si redakce stanovila, lze snad nalézt v několika poznámkách článku soudruha Václavka. „Je třeba zrevolucionovat kulturu — vedle revoluce politické. Obě tyto revoluce spojit bylo též jedním z úkolů Fronty.“ „Především však jsme chtěli Frontou přispět k ujasnění problematiky umění.“ Konečně tuším, že Fronta měla zachytit „velké rozpětí od revolučního umění k náznakům, jež ukazují, že vznikají prvky příštího umění beztřídní společnosti“. Výboje, vývoj a tvorba nabývají již v úmyslech redakce restriktivního rázu a způsob, jakým byl úkol proveden, je restringuje ještě více. Revolucionovat kulturu! Dobře. Ale jak to, prosím, provést, vyřadíme-li sociologii a politickou ekonomii, tyto dva základy dnešní aktivity? Omezíme-li ostatní vědu, bagatelizujeme-li techniku? Ostatně kultura se nerevolucionuje náhodnou přehlídkou značně omezených možností. A revoluce kulturní se rozhodně nespojuje s politickou tak, že uveřejníme ve sborníku jako politický výboj dva nemarxistické články F. O. Navrátila a J. L. Fischera.

Přispět k ujasnění problematiky umění? To je něco jiného a v tom spatřuji význam Fronty a důvod, proč má být čtena

v soudružské veřejnosti. Třebaže nelze naprosto souhlasit s postupem naplňování tématu. Jestliže jsem se ptal ze začátku, zda Fronta je skutečně frontou, chtěl jsem tím vyjádřit dvě věci. Předně výhradu, že za frontu jsou považováni ti, kdož zodpověděli na anketu redakce o stavu umění. Redakce odhlasovala si papírovou frontu, vykonstruovala ji bez podkladu skutečnosti a zřejmě aprioristicky. Místo aby sbírala společné znaky a nadřadila je ve vyšší pojmy, aby ukázala, jak nová fronta roste ve zmatku umění, aby ji organicky zdůvodnila a učinila jasnou, prostě naházela vedle sebe velmi protilehlé názory. Taková fronta nepřesvědčuje. Za druhé neodmítám jsem určitě, že Fronta je frontou, protože nevím, čím by byl tento sborník, není-li frontou krize umění, živoucím zpodoběním chaosu. Nemyslím to jako hanu. To ovšem neznamená, že se lze smířit s tím, jak Fronta dopadla. Ponechání rozporů je zde metodickým prvkem redakce, „neboť často již samo zjištění faktu je dosti důležité“. Jisté je zjištění faktu důležité, i když napíšeme větu méně kompromisně, než je v předmluvě Fronty. Záleží však na výběru fakt; jde o podstatná fakta a nelze tvrdit, že by všechny odpovědi ve Frontě byly podstatné. Záleží ještě na něčem. Nestačí položit fakta, nebo spíše přeházet je a odejít. Když redakce se zmínila o rozporech, bylo lze se domnívat, že myslí na dialektický rozpor. Bylo by unikem a velkým činem ujasňovat krizi umění touto marxistickou metodou. Jenže uspořádání nemluví o syntézi dvou protiv. Rozpor je zde krásné opsání méně krásné věci: nedostatku kriticismu.

To je příznak doby, respektive dnešního stavu umění, příznak jeho nerozhodnosti. Co si myslit, dokazuje-li se ve Frontě stále nesmyslnost básní jako výrazového prostředku, a přitom básně tvoří velkou položku obsahu Fronty? Bije-li se A. Hába v domyšlivém článku za čtvrttónovou hudbu a o něco dále G. Antheil ji označuje za jednu z cest, jimiž hudba jít nemůže? Jsou-li tu názory pro i proti abstraktnímu filmu? Tvrdí-li K. Schwitters, že umění má cosi dělat se vrozeným pudem, a Lu Märtenová, že umění jsou izolované zbytky někdejší všeobec-

né formové schopnosti? A to je jen několik hlavních kontradikcí. Ochromným kladem Fronty je zase, že organizuje třídní duchů okolo podstaty umění. Má i odvalu nepředstírat si, že umění je jen ideologickou nadstavbou, jde hlouběji a proniká místy až k třídnímu základu umění. Fronta rozvíří mrtvý klid, navršený na heslech moderních ismů, nezůstává na povrchu, neuchvacuje se jimi, nýbrž snaží se ozřejmit jejich vývojovou linii a ukázat, kam ona linie směřuje. Na rozdíl od většiny takzvaných modernistických podniků je zahrocena komunisticky. Naneštěstí utápí se její tendence ve změti nejabsurdnějších představ a nejroztržštěnějších vývodů, v jakési hrůzné a nekompetentní diskusi účastníků ankety, což je tím horší, že dosud neexistuje jednotné stanovisko komunismu k umění. Fronta se sice obrací k myslícím čtenářům, avšak čtenář neúplně zasvěcený si z toho příliš „nevymyslí“. Chybný postup redakce zavinil, že se problematika umění Frontou příliš neodproblematizovala; z Fronty nevyplývá žádné jednotné stanovisko. Doslov soudruha Václavka nemůžeme za ně pokládat, neboť i on není více než „jedním názorem“, i když se pokouší o druh tance mezi vejci.

Všimněme si však blíže tohoto článku, protože jeho ideologie je ideologií vedení Fronty. Je tu řečeno, že umění má dnes v životě mizivý význam. Stroj zabil v umění vše řemeslné. Jiné disciplíny lidské tvorby převzaly jeho bývalé účely. „Umění revoluční může existovat pouze ve smyslu tvarů plnících účelně revoluční funkci.“ „Je tedy vyloučit vše, co dnes do umění nepatří, majíc své vlastní formy: směnu zpráv, politiku, filosofii atd...“ „Vlastnímu umění zbývá jen být uměním pro umění, formou pro emotivní lidský život“. Tak tomu velí „čistota prostředků“. Ostatně umění se stává „privátní záležitostí“. Bude stále více splývat se samým životem a konečně snad zlikviduje. — Z těchto několika řádek seznáváme dvě chyby. První z nich je noetická. Když jde soudruhu Václavkovi o čistotu prostředků, pak je omyl, co říká o umění. Umění není „čistým prostředkem pro emotivnost“, není elementárním, naopak citový vzruch jde zde oklikou přes rozum

což je efektivní ztráta. Jakákoliv přímá akce (např. sportovní) je daleko emotivnější. Druhý omyl (umění je privátní záležitost) soudruha Václavka je omylem celé Fronty. Je to přestupěk na leninismu. Umění zrovna tak nemůže být soukromou záležitostí, jako jí nemůže být náboženství. To dělají sociální demokraté, že si vyberou nějaký odbor, jehož třídnost neberou v úvahu. My nemůžeme připustit výjimku. Je jasné, že umění ztrácí na důležitosti a vhodnosti, že se zužuje okruh jeho zájemců, ale je nesmyslem, že nějaká věc v třídní společnosti může mít netřídní charakter. I kdyby měla jen stín měšťácké náplně, je povinností komunisty stín přeorientovat, dokud se věci užívá. (Je ovšem otázka, má-li se vůbec užívat takové věci, již je umění, to umění, jež je náhražkou života a sváděním produktivních sil na neproduktivní pole, umění, o němž prohlašuje ve Frontě Gerhard Pohl, že věřit v jeho budoucnost znamenalo by věřit v budoucnost buržoazie.) Fronta celkově má příliš ráz privátní záležitosti, než aby řešila problémy umění z revolučně politického hlediska. Nestačí jen odpovédět na problém: umění a idea komunismu, nýbrž také na problém: umění a komunismus v praxi, umění a komunistická strana. A pak z Fronty vychází jistý téměř jednotný dojem. Jako by se jasnilo. Jenže tento jas je hodně podoben návratu k včerejšku. Politická reakce se již obráží.

Abychom přešli k technické stránce. Úprava Fronty je znamenitá. Vyloučení velkých písmen s poukazem na hospodárnost nezdá se dost odůvodněno. Články nebudeme jmenovat. Některé jsou však takového rázu (Schürerův o industrialismu), že volají po vytrhnutí. Druhy umění a vědy jsou zastoupeny nepoměrně. Obrazová část podává většinou již otištěné reprodukce v novém seskupení.

Shrnuji: Nelze zcela souhlasit ani s tím, co si Fronta vytkla, ani s formou provedení. Přesto je tu hodně plodných námětů, o nichž by soudruzi měli uvažovat.

(Rovnost 43, č. 119, květen 1927)

Několik slov k referátu s. Haluzy o sborníku Fronta (viz Rovnost 1. máje) připadá mně nutným jak ze stanoviska redakce Fronty, tak ze stanoviska mne, jehož článek zvláště podrobil kritice. Věcnou diskusi o problémech Frontou řešených nutno pro rozsáhlost jich přeložit na jiné fórum. Zde jen několik oprav a vysvětlení.

1. Redakce nevyřadila z Fronty sociologii a politickou ekonomii (už proto, že většina článků z nich vychází, i když nejedná přímo o nich), ani nebagatelizovala techniku a vědu, ale pojala, co jen mohla sehnat od poměrně malého počtu vědeckých pracovníků stojících dnes na stanovisku revolučního proletariátu.

2. Redakce nemůže za to, že řada lidí nedala vyžádaných odpovědí na anketu.

3. Redakce nemohla předstírat stav umění jiný, než je. Hodnocení jeho je v člancích, na něž zřejmě položila důraz, historikomaterialisticky dobře fundováno (Becher, Behne, Grosz, Hermann, Herzfelde, Märtenová, Pohl, Tyňanov). Jak jsme měli, chtějíce podat průřez, vylučovat nevěcně, co se nám nehodilo pro naši argumentaci? Celkovým řazením jsme pozornému čtenáři dali výmluvnou tendenci a vodítko k přestavbě dnešního umění, popřípadě k likvidaci umění vůbec!

4. Nebyli jsme tak domýšliví, abychom mysleli, že Frontou